

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Кафедра туризму

Худоба В.В., Четирбук О.Р

Фестивалі, як складова культурного та етнічного туризму

Лекція з навчальної дисципліни

“Культурний та етнічний туризм”

для студентів II курсу факультету туризму
спеціальності “Туризм”

**Для студентів спеціальності 242 Туризм
(спеціалізація «Туризмознавство»)**

“ЗАТВЕРДЖЕНО”
на засіданні кафедри туризму
_____ протокол № ____
Зав.каф _____ І.М.Волошин

План:

1. Поняття та значення фестивального туризму
2. Передумови та види фестивального туризму
3. Львів – столиця фестивалів

Одним з видів туризму за метою є фестивальний туризм. Він є підвидом подійного туризму.

Подієвий туризм - напрям порівняно молодий і надзвичайно цікавий. Основна мета поїздки приурочена до якої-небудь події.

Подієвий туризм - це неминуща атмосфера свята, індивідуальні умови відпочинку і незабутні враження.

Як бачимо, важко провести межу між подійним туризмом і фестивальним. Проте не кожна подія є фестивалем. Так подійний туризм включає такі відмінні атракції, як: військові паради, спортивні змагання (Олімпійські ігри, футбольні чемпіонати, кубки), виставки, атракціони, тематичні парки, модні покази, аукціони, авіа- і автосалони і т. ін.

Перші фестивалі виникли, як урочисті ходи, кортежі, пізніше стали масовими видовищами, пов'язаними з певними подіями в культурному та соціальному житті суспільства, далі з'явилися міжнародні фестивалі, які стали передумовою виникнення фестивального туризму.

Фестиваль (фр. festival — святковий, веселий) — масове театралізоване святкове дійство, що включає огляд чи демонстрацію досягнень у певних видах мистецтва, вид подієвих туристичних ресурсів.

Фестивальний туризм (тематичний туризм, подієвий туризм) — різновид туризму, основна мета якого присвячена якій-небудь події.

Унікальні тури, що поєднують в собі традиційний відпочинок та участь в найбільш видовищних заходах планети, поступово завойовують все більшу популярність.

Подієвий туризм — це чудова атмосфера свята, індивідуальні умови відпочинку і незабутні враження. Головна особливість подієвого туризму — безліч яскравих неповторних моментів.

Цільова аудиторія тематичного туризму — це забезпечені туристи з доходом вище середнього, а також компанії, що складаються з декількох пар.

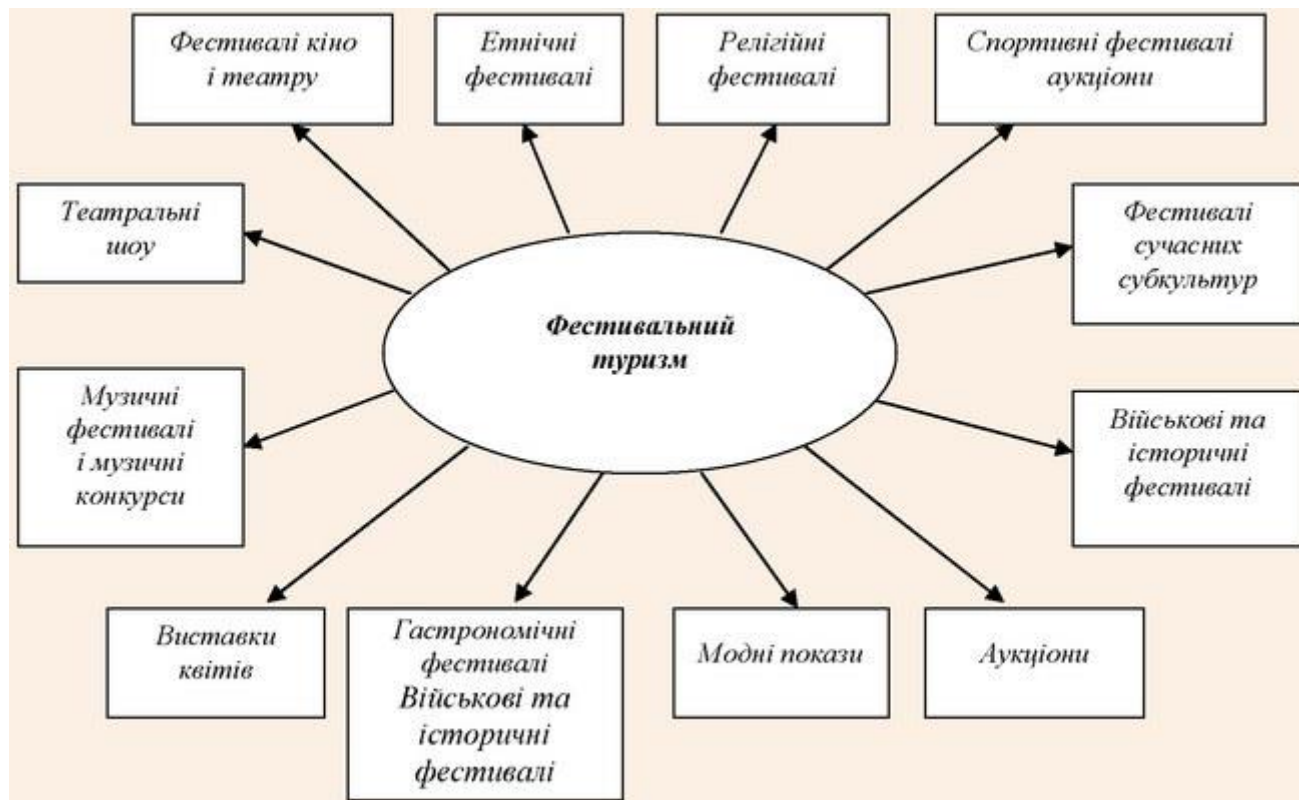

Рис. 1. Місце фестивального туризму в структурі туристичної діяльності
Передумови виникнення фестивалів:

- біосоціальні ресурси
- історична спадщина
- понад 100 храмів різних конфесій, та різноманітність етнічних та національних груп
- місто відоме як осередок художнього, літературного, музичного та театрального мистецтва
- розвинена інфраструктура (8000 місць в гот., 700 закладів харчування)
- мотиваційним чинником є приймання Євро 2012

Фестивальний туризм можна класифікувати за масштабом події (національного чи міжнародного рівня) і за тематикою події. В подієвому туризмі можна виділити кілька тематичних видів:

- національні фестивалі і свята;
- театралізовані шоу;
- фестивалі кіно і театру;
- гастрономічні фестивалі;
- фестивалі та виставки квітів;
- модні покази;
- аукціони;
- фестивалі музики і музичні конкурси;
- спортивні події.

До **етнічних фестивалів** належать:

- різноманітні свята, пов'язані з язичницькими віруваннями (Африканські фестивалі, Івана Купала, Маланка);
- святкування християнських обрядів та свят (Масляна);
- свята, які були започатковані ще в Дохристиянські часи, але під впливом релігії дещо видозмінилися, набувши статусу християнських (Венеціанський карнавал);
- святкування Нового року у різних народів;
- сучасні «збірні» етнічні фестивалі («Фольклорум» Німеччина).

До **релігійних фестивалів** належать:

- фестивалі, пов'язані зі світовими релігіями (Християнство, Буддизм, Іслам);
- фестивалі, пов'язані з національними релігіями (Іудаїзм, Зороастризм, Індуїзм);
- фестивалі, пов'язані з місцевими віруваннями (тотеїзм, фетишизм, магія, віра в духів предків і т.д.).

До **музичних фестивалів** належать:

- фестивалі (концерти) етнічної музики;
- фестивалі (концерти) класичної музики;
- фестивалі (концерти) сучасної музики.

До **фестивалів сучасних субкультур** належать:

- фестивалі та паради представників нетрадиційної сексуальної орієнтації;
- фестивалі кохання;
- різноманітні свята субкультур (Хіпі, Панк, Рок та ін.);

- кінофестивалі;
- фестивалі (покази) сучасної моди.

До **гастрономічних фестивалів** належать:

- фестивалі, пов'язані зі збором урожаю (Свято винограду);
- фестивалі, пов'язані певною національною стравою (Фестиваль бринзи);
- фестивалі, присвячені певному напою («Октоберфест», Свято молодого вина (Грузія)).

До **спортивних фестивалів** належать:

- фестивалі, пов'язані зі святкуванням спортивних подій (відкриття – закриття Олімпійських ігор);
- проведення різноманітних чемпіонатів (Чемпіонати світу з футболу, хокею та ін.).

Розглянемо класифікацію фестивалів по вертикалі (табл. 1). До уваги ми взяли метод об'єктів просторових таксонів.

Таблиця 1

Класифікація фестивального туризму за масштабом проведення

Назва класу	Характерні риси	Назви фестивалів
Міжнародні фестивалі	Приїзд туристів із 3 і більше країн. Значна реклама. Масштаби охоплення туристів.	Карнавал у Ріо-де-Жанейро, Венеціанський Карнавал, Олімпійські ігри, Корида, Томатні бої, Новий рік у Китаї та Таїланді тощо
Національні фестивалі	Фестивалі проводяться в межах однієї країни. Реклама в національних засобах масової інформації. Залучення туристів своєї країни.	Октоберфест (Німеччина), Станфордський фестиваль (Велика Британія), Сорочинський ярмарок (Україна) тощо
Регіональні фестивалі	Свята, що проводяться в межах кількох сіл, або в одному місті. Оголошення лише в районній або в обласній газеті. Маловивчені і мало розрекламовані події серед туристів інших регіонів та інших країн.	«Храмові свята» у селах. Маланка. Дні міста. Ярмарки.

Під час проведення класифікації фестивалів за часовою ознакою (табл. 2) ми використовували історичний метод, тобто визначили причини й фактори, що зумовили виникнення фестивалів, визначили стадії розвитку фестивалів аж до сучасного стану.

Порівняльно-часова класифікація фестивалів

Дохристиянські фестивалі	Олімпійські ігри, Язичницькі карнавали, Гладіаторські бої, Давньогрецькі театри.
Фестивалі, пов'язані з появою світових релігій.	З поширенням християнства у світі поширювались і християнські традиції.
Етнічні фестивалі, в яких поєднувались християнські та язичницькі звичаї	Задля популяризації нової релігії місцевому населенню дозволялось поєднувати свої язичницькі святкування з християнськими святами.
Гастрономічні фестивалі	З установленням певних кулінарних традицій виникали і фестивалі
Фестивалі сучасної музики	Спостерігалось значне поширення у 20 столітті поряд глобалізацією та утворенням так званої “світової поп-культури”
Фестивалі сучасних субкультур	Починають поширюватись у 2 половині 20 століття після так званої “сексуальної революції”

Характерними особливостями фестивалів за масштабами залучення туристів є їх функціонування на декількох рівнях: міжнародному, міжрегіональному (регіональному) і локальному. Відсутність національного рівня фестивалів у цій ієрархії пояснюється організацією таких фестивалів: практично для цього рівня стає безальтернативним залучення учасників не тільки своєї країни, але й представників сусідніх та інших країн з престижних і фахових міркувань та маркетингу. Це пояснюється також сучасними інформаційними технологіями та фінансово-інвестиційними ресурсами, необхідними для організації та підтримання престижу відповідних подій. Безумовно, фестивальний туризм - це також різновид подієвого туризму, який часто фігурує у класифікаціях туристичної діяльності.

Сталий розвиток міста передбачає збалансоване функціонування міського господарства, створення багатовимірного середовища для сучасного і наступних поколінь на основі раціонального використання ресурсів, технологічного переоснащення і реструктуризації підприємств, удосконалення соціальної, виробничої, транспортної, інженерної інфраструктури, поліпшення умов проживання, відпочинку й оздоровлення населення, збереження та збагачення культурної спадщини. Треба керуватися думкою Ганса Йонаса: “майбутнє людини є найпершим обов’язком людської колективної діяльності за доби “всесильної” технічної цивілізації”[4]. Отже, загалом для міст Європи, східною частиною якої є Україна, принцип сталості розвитку означає важливість сталого функціонування інфраструктури, фінансову стабільність місцевого бюджету, культурну стабільність місцевих традицій, звичаїв, вмінь та

навичок, полі етнічну толерантність. Оскільки всі регіони і міста по-своєму унікальні, кожен із них має знайти власний шлях до стійкого розвитку, використовувати свої переваги, внутрішній потенціал і привабливість як основу для локально орієнтованих стратегій стійкого розвитку. Адже поліцентричність розвитку національних та регіональних рівнів означає, що кожне місто має бути одним з центрів певної діяльності, займати своє місце у загально регіональній та загальнонаціональній системі поділу праці та розподілу капіталу. Підтримка якісної туристичної інфраструктури, особливо у випадках депресивних територій, має стати пріоритетною у бюджетних розподілах видатків державного і регіонального рівнів. Фестивальний туризм потрібно розвивати як форму м'якого туризму, що добре пристосовується до місцевого різноманіття.

В Україні перспективними є історико-культурні та фестивальні маршрути, які знайомлять туристів з культурною спадщиною, місцевим колоритом та традиціями регіонів та міст. Це можуть бути тури вихідного дня, які розраховані на представників різних соціальних шарів: школярів, студентів, батьків з дітьми, людей похилого віку, бізнесменів, держслужбовців, військових та ін.

Переваги становлення туризму в малих містах та у регіонах їх розташування очевидні. Окрім відкриття нових спеціальностей та збільшення робочих місць, - це впровадження національного туристичного продукту, що характеризуватиме Україну якнайкраще, а також збільшення платоспроможності та життєвого рівня населення місцевості. А це, в свою чергу, спричинить підвищення прибуткової частини бюджету (як муніципального, так і державного) та видатків на історико-культурне відродження міст та регіонів.

Серед характерних фестивалів наведених типів міжнародного рівня згадаємо такі:

- фестиваль історичних реконструкцій “Стародавній Меджибіж” проходить щорічно навесні у фортеці XIV століття “Біла Либідь” в місті Меджибіж (Хмельниччина). Тут відбуваються інсталяції з бойовим середньовічним мистецтвом, з мистецтвом танцю і музикою тих часів. У фестивалі беруть участь десятки військово-історичних клубів. Програма фестивалю включає відтворення масових битв (богурт); турнірні та групові лицарські поєдинки, середньовічні інсталяції, виступи музичних колективів на історичних інструментах;

- етнографічний фестиваль “Жнива. Весілля” проходить щорічно влітку в Пирогово, що під Києвом. Він має на меті відродження народних звичаїв та традицій. Тут відтворюється атмосфера давнього українського села з традиційними сільськими справами: жнивами, молотьбою зерна та виготовленням борошна, обідом у полі. На фестивалі все максимально наближається до первісного побутування;

- фестиваль органної музики “Діапазон” проходить щосені у Львові. З усіх міст України Львів має найдавніші та найбагатші традиції виконання органної музики. Сьогодні львівський орган залишається одним із найбільших в Україні. Метою проведення фестивалю є відродження органних концертів для широких верст публіки, характерних для західно- та центрально-європейських країн. У

фестивалі беруть участь органісти-корифеї та молоді виконавці гри на органі з різних країн;

- гончарний фестиваль “Здвиг” проходить щорічно влітку в гончарній столиці України - селищі Опішня Полтавської області. Тиждень національного гончарного здвиження в Опішному є науково-мистецькою акцією, спрямованою на відтворення і популяризацію традицій і досягнень гончарної культури, розвиток сучасного гончарства, підтримку локальної школи кераміки;

- фестиваль вина проходить щорічно восени в місті Берегове Закарпатської області. Його метою є збереження виноробних традицій та споживання вина, якими славиться Берегівщина, популяризація можливостей та надбань у галузі виноградарства та виноробства району. Проведення винного фестивалю в Береговім призвело до того, що містечко уже переконливо доводить статус “винної столиці” Західної України;

- тематичний фестиваль ковальської майстерності “Парк кованих фігур” нещодавно започатковано в Донецьку. Він відроджує ковальський промисел в Україні та дозволяє прикрасити міський парк кованих фігур творчими шедеврами. У фестивалі беруть участь представники з України, Росії, Нідерландів, Бельгії, Чехії. Майстри працюють над художніми інтерпретаціями на теми казок, легенд, міфів і містичних фантазій.

Картографічне відображення фестивалів міжнародного рівня представлено картою, яка відображає реальну ситуацію у найбільш стабільних та вагомих географічних проявах фестивального руху в Україні (рис. 2). Карта демонструє тяжіння фестивалів як форм залучення туристичних потоків до міст і територій, перш за все, заходу і півночі України, що особливо важливо в умовах кризових явищ у провідних секторах економіки цих регіонів для подолання депресивності, збільшення зайнятості і доходів бюджетів усіх рівнів. Туристична інфраструктура цих регіонів також демонструє більшу мобільність та прискорений розвиток (готельний бізнес, громадське харчування, транспортні послуги та ін.).

Рис. 2. Місця проведення регулярних міжнародних фестивалів в Україні

Новим для України, проте добре апробованим в європейських країнах, напрямом підвищення конкурентоспроможності регіонів має стати комплексний маркетинг регіонів та створення їхнього іміджу. Він передбачає створення державних і регіональних інформаційних систем, які б нагромаджували інформацію про регіони, їхній потенціал, потреби та конкурентні переваги, зокрема історико-культурні надбання, презентацію регіонів на міжнародних виставках, симпозіумах тощо. Державна політика щодо підтримки депресивних територій недостатня. Вона повинна носити більш системний характер та бути більш ефективною з точки зору досягнення кінцевих результатів, тобто подолання депресивності територій. Дуже важливим є законодавче врегулювання проблеми стимулювання розвитку регіонів. Для категорії малих та середніх міст забезпечуватиметься розвиток соціальної сфери, роль якої у таких населених пунктах є провідною, а також розвиток пов'язаних з нею галузей та видів діяльності. Так, поряд з лікуванням, відпочинком і туризмом розвиватимуться також фестивальна, театральна-концертна, спортивно-видовищна діяльність, будівельна індустрія, харчова, легка, сувенірна промисловість, виробництво будівельних матеріалів, транспорт, роздрібна торгівля, громадське харчування та інші галузі. Увага приділятиметься підготовці кадрів (для охорони здоров'я, екскурсійної справи, перекладачів, фестивальної діяльності, культури тощо).

Одним із завдань соціального розвитку міст є охорона культурної спадщини шляхом реконструкції та реставрації пам'яток культурної спадщини, формування мережі будинків народних ремесел з відродженням національної культури, що може фінансуватися в тому числі за рахунок доходів від

фестивальної діяльності. Для якісного проведення фестивалів та створення атрактивності самого дійства вкрай необхідні фахівці-організатори і виконавці-професіонали. Проведений нами аналіз показав, що найбільше вищих закладів освіти, які готують кадри відповідних спеціальностей для фестивальної діяльності, зосереджено у Києві, Львові, Одесі, Харкові, Луганську. Зовсім немає таких вузів у Сумській, Запорізькій, Полтавській, Черкаській, Миколаївській, Івано-Франківській, Чернівецькій областях. В решті регіонів України існують навчальні заклади або їх філіали, факультети чи навчально-консультативні пункти (рис. 3). Обличчям цих форм підготовки кадрів є три національні музичні академії у Києві, Львові та Одесі, Харківський університет мистецтв та заклади Луганська, Луцька, Рівного, Ужгорода.

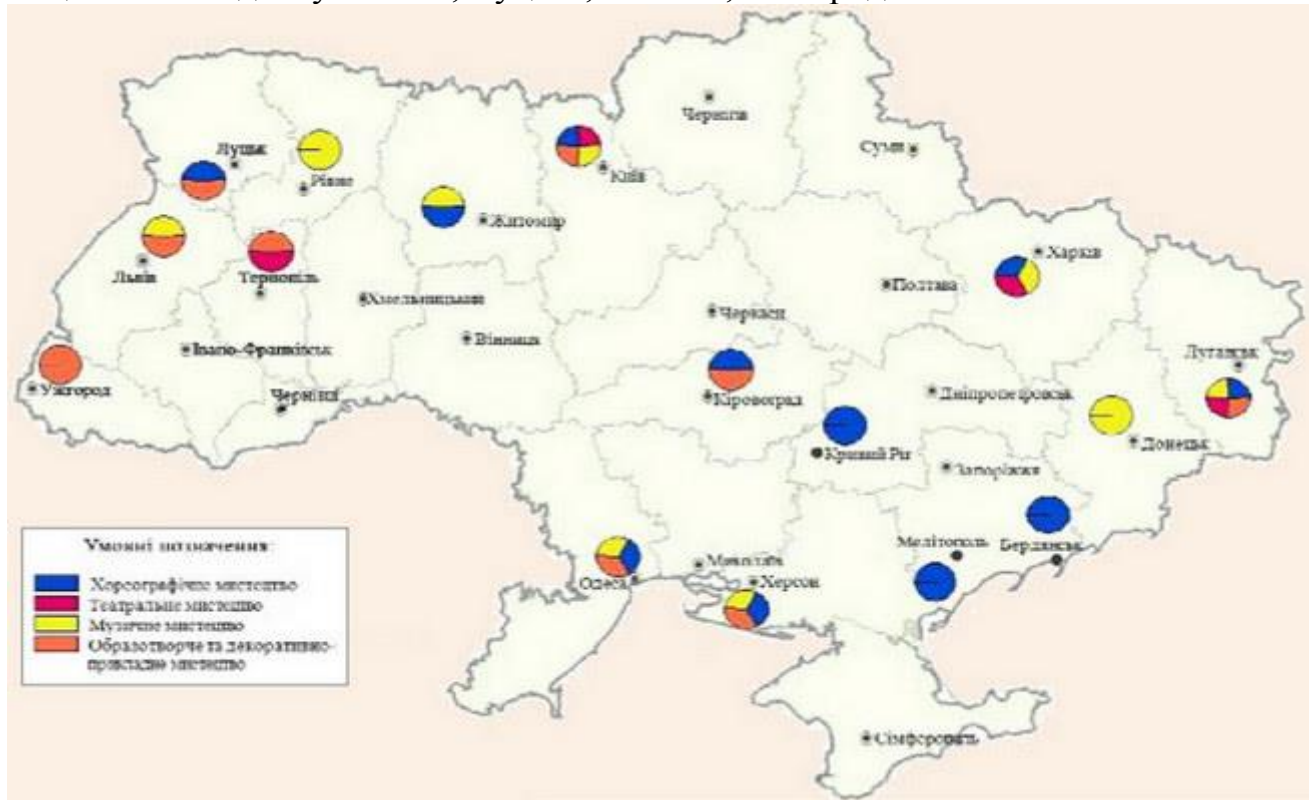

Рис. 3. Центри підготовки кадрів вищої кваліфікації для проведення фестивалів

Фестивальний туризм є ресурсом підвищення світового іміджу України та джерелом підйому економічного добробуту окремих регіонів і міст. Він створює основу для суттєвого зростання та урізноманітнення зайнятості, створення ґрунту матеріального добробуту та культурного рівня населення цих територій. Фестивальний туризм як різновид культурно-пізнавального, подієвого та розважального створює вагомий внесок у зайнятість та працевлаштування фахових кадрів з багатьох спеціальностей, які зараз в нашій країні не знаходяться в списку високооплачуваних та заможних. Диверсифікація географічного розташування фестивалів різного рівня дозволить мобілізувати ментальні ресурси населення регіонів та фінансові ресурси інвесторів, що поліпшить стан бюджетів міст та регіонів країни.

Недоліки сучасних фестивалів:

- однотипність, масовість фестивалів, недотримання стилю фестивалю;
- платний вхід, комерційність фестивалів;
- мала кількість охорони, контролю;
- поганий сервіс, брак інфраструктури;
- погана якість організації;
- мала реклама;
- недостатнє наповнення фестивалю;
- сміття, екологічна проблема.

Розглянемо проблеми фестивального руху з іншої сторони, з боку учасників:

- виплата гонорарів;
- зустріч і доставка до пункту призначення (особливо для іноземних учасників);
- розміщення;
- забезпечення гідних умов виступу (апаратура, звук).

Розвиток фестивального туризму має велике значення не тільки для міста і області, а й для країни. Одні кажуть, фестивалів у Львові забагато. Інші кажуть, мало. Мало яскравих, потужних, незабутніх. Отже, як бачимо, є дві точки зору щодо перспектив фестивального туризму: одна за те щоб збільшувати кількість фестивалів, інша – щоб ця кількість була менша але щоб вони були більш масштабніші, якісніші, драйвові. Фестивальний туризм виконує важливу функцію в розвитку господарського комплексу і економіки Львова, тому що:

- збільшує місцеві доходи;
- створює нові робочі місця;
- сприяє розвитку галузей, орієнтованих на виробництво туристичних послуг;
- розвиває соціальну і виробничу інфраструктуру в місцях проведення фестивалів;
- створює промоцію місту;
- збільшує валютні надходження в бюджет міста.

На даний час у Львові і Львівській області фестивальна сфера, не зважаючи на її великий потенціал, ще займає незначне місце в господарській структурі, проте з кожним роком ситуація змінюється в кращу сторону. За прогнозами експертів (А. Сидор і ін.) до 2015 р. кожен сьомий турист у м. Львові приїжджатиме у місто задля участі в його колоритних фестивалях.

Фестивальний рух є показником і своєрідним каталізатором інтенсивності та якості мистецького життя будь-якої країни. Фестивальний туризм виконує важливу функцію в розвитку господарського комплексу міста Львова, тому що: збільшує місцеві доходи; створює нові робочі місця; сприяє розвитку галузей, орієнтованих на виробництво туристичних послуг; розвиває соціальну і виробничу інфраструктуру в місцях проведення фестивалів; створює промоцію місту; збільшує валютні надходження в бюджет.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування / О.О. Бейдик. – К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2001. – 304с.
2. Білоцерківська Т.М. Значення народних звичаїв та традицій для розвитку фестивального туризму в Україні / Т.М. Білоцерківська // Сфера розваг – важлива складова у підвищенні ефективності туристичного бізнесу: Зб. наук. праць. – Донецьк, 2006. – С. 224-228.
3. Бучко Ж. Народні звичаї та традиції населення Українських Карпат у контексті фестивального туризму / Ж. Бучко // Вісник наукових досліджень. Серія: Туризм. – Тернопіль, 2006. – Випуск 2. – С.183-185.
4. Бучко Ж.І. Народні традиції в туристичній індустрії Карпатського регіону / Ж.І. Бучко, А.І. Гольча, В.П. Чупак // Сфера розваг – важлива складова у підвищенні ефективності туристичного бізнесу: Зб. наук. праць. – Донецьк, 2006. – С.231-234.
5. Грицку В. Доцільність організації фестивалів для активізації туристичної діяльності в Чернівецькій області / В. Грицку, Ю. Грицку // Географія в інформаційному суспільстві. Збірник наукових праць. У 4 тт. – К. ВГЛ Обрії. 2008 – т.4 – С.219-221.
6. Грицку Ю.П. Фольклорно-етнографічні традиції Чернівецької області як чинники привабливості туризму / Ю.П. Грицку // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції